

“Întâi a iudeului”

Viziunea lui Pavel despre antecedenta lui Israel în viața Bisericii

David Rudolph

Una dintre cele mai promițătoare tendințe în studiile referitoare la Noul Testament din ultimii treizeci de ani a fost apariția unei noi școli de gândire numite “Pavel în cadrul Iudaismului”¹ Această perspectivă pornește de la “presupunerea că scrierile și crearea unor comunități de către apostolul Pavel au avut loc în iudaismul târziu, din perioada celui de-al doilea Templu.”² Cu alte cuvinte, Pavel nu a distrus granițele iudaismului din secolul I, ci a extras din profunzimile acestuia. Publicațiile care susțin o perspectivă post-supersesionistă³ de interpretare a epistolelor paveline se concentrează în mare parte pe modul în care privea apostolul Legea evreiască și misiunea acestuia către neamuri. Totuși, chestiunea prozelitismului întreprins de Pavel asupra evreilor a lipsit din literatura PwJ.⁴ Scopul acestui eseu este de a contribui la umplerea acestui gol, abordând următoarea problemă: ce a vrut Pavel să spună prin sintagma “întâi a iudeului” (Rom. 1:16)?⁵ Pentru a răspunde la această întrebare, vom lua în considerare contextul imediat al acestei declarații urmând apoi să evaluăm diverse abordări pe care exegeții le-au avut referitor la cuvântul *prōton* (“întâi”) folosit acest pasaj.⁶

Romani 1:13-15: Misiunea lui Pavel la neamuri

Apostolul Pavel era un om care avea o viziune. Viziunea acestuia, potrivit Romani 14-15, era să vadă Împărăția lui Dumnezeu întemeiată pe pământ, pentru a împlini cuvintele din profeți,

¹ PwJ (Paul within Judaism, eng.) N.tr.

² Mark D. Nanos, “Introduction” în *Paul within Judaism: Restoring the First-Century Context to the Apostle*, ed. Mark D. Nanos and Magnus Zetterholm (Minneapolis: Fortress, 2015), 9; Cf. Magnus Zetterholm, “Paul within Judaism: The State of the Question”, în *Paul within Judaism*, 31-46; Magnus Zetterholm, *Approaches to Paul: A Student’s Guide to Recent Scholarship* (Minneapolis Fortress, 2009), 127-63. Vezi www.paulwithinjudaism.com.

³ Supersesionismul, sau teologia înlocuirii, este o doctrină care afirmă că Biserica a luat locul poporului Israel în perioada Noului Testament. (n. tr.)

⁴ O excepție notabilă este literatura PwJ despre 1 Cor. 9:19-23. Vezi David J. Rudolph, *A Jew to the Jews: Jewish Contours of Pauline Flexibility in 1 Corinthians* (Eugene: Pickwick, 2011), 89-114; Mark D. Nanos, “Paul’s Relationship to Torah in Light of his Strategy ‘to become Everything to Everyone’ (1 Corinthians 9:19-23)”, în *Paul and Judaism: Crosscurrents in Pauline Exegesis and the Study of Jewish-Christian Relations*, ed. Reimund Bieringer and Didier Pollefeyt (London: T&T Clark, 2012), 106-40, retipărită în Mark D. Nanos, “Was Paul a ‘liar’ for the Gospel?: The Case for a New Interpretation of Paul’s ‘becoming everything to everyone’ in 1 Cor. 9:19-23”, *Review and Expositor* 110 (Fall 2013): 591-608. Retipărit în Nanos, *Reading Corinthians and Philippians within Judaism*, 93-108. Vezi și capitolul lui J. Brian Tucker “To the Jew first”, în *Reading Romans after Supersessionism: The Continuation of Jewish Covenantal Identity* (Eugene: Cascade, 2018), 28-61.

⁵ Toate sublinierile din citațiile biblice pe parcursul acestui articol îi aparțin autorului.

⁶ Acest eseu este o versiune revizuită și îmbunătățită a unei lucrări prezentate la Borough Park Symposium V. New York, 13 februarie 2020 și al HET-PRO University, Saint-Legier-La Chiesaz, Elveția, 20 martie 2019.

în ceea ce privea Israelul și națiunile, în unitate și diversitate, închinându-se la Dumnezeu lui Israel și la Mesia al Său divin, fiul lui David.⁷

Pavel avea și o misiune de la Dumnezeu. O misiune este ceea ce faci pentru a vedea viziunea împlinită. În Romani 1:1, Pavel își articulează misiunea:

Pavel, rob al lui Isus Hristos, chemat să fie apostol, pus deoparte ca să vestească Evanghelia lui Dumnezeu.

În Romani 11:13-14, Pavel explică faptul că el este apostol:

V-o spun vouă, neamurilor: Întrucât sunt *apostol al neamurilor*, îmi slăvesc slujba mea și caut ca, dacă este cu putință, să stârnesc gelozia celor din neamul meu și să mântuiesc pe unii din ei.

Pavel era un om care avea o misiune, o misiune la neamuri, o misiune pe care o primise direct de la Isus cel Înviat (Fap. 9:15; 26:16-18). Pavel scrie în Galateni 2 despre modul în care și-a înțeles misiunea principală, care era îndreptată nu spre propriul popor, Israel, ci spre neamuri:

Ba dimpotrivă, când au văzut că mie îmi fusese încredințată Evanghelia pentru cei netăiați împrejur, după cum lui Petru îi fusese încredințată Evanghelia pentru cei tăiați împrejur – căci Cel ce făcuse din Petru apostolul celor tăiați împrejur făcuse și din mine apostolul neamurilor – și când au cunoscut harul care-mi fusese dat, Iacov, Chifa și Ioan, care sunt priviți ca stâlpi, mi-au dat mie și lui Barnaba mâna dreaptă de însoțire, ca să mergem să propovăduim: noi la neamuri, iar ei la cei tăiați împrejur. (Gal. 2:7-9)

Pentru a recapitula, Pavel avea o viziune să vadă Împărăția lui Dumnezeu realizată pe pământ, pentru a împlini cuvintele profeților lui Israel. În scopul acesta, Pavel a căutat să își împlinească misiunea către neamuri. În Romani 1:13, el povestește cum misiunea lui către neamuri l-a condus la Roma:

Nu vreau să nu știți, fraților, că de multe ori am avut de gând să vin la voi, ca să culeg vreun rod printre voi, ca printre celelalte neamuri, dar am fost împiedicat până acum.

Ce înțelege Pavel aici prin “neamuri”? “Neamuri” traduce cuvântul evreiesc *goyim*, care înseamnă “națiuni”. Acest termen face adesea referire în Scriptură la toate națiunile, cu excepția uneia – națiunea Israel. Faptul că Pavel folosește acest termen ne amintește că acesta se identifica drept evreu. Din perspectiva lui Pavel, lumea era împărțită în două subgrupe: evreii și neevreii (neamurile). Neevreii care au devenit ucenici ai lui Isus au rămas neamuri și nu s-au convertit în evrei (Rom. 11:13). Ei nu s-au transformat într-o “a treia entitate” sau “a treia rasă”, care nu era nici evreu, nici neamuri, așa cum sugerează unii teologi.⁸ Mai degrabă, în perspectiva lui Pavel, neevreii care au devenit ucenici ai lui Mesia lui Israel au devenit membri neevrei ai poporului lui Dumnezeu (Rom. 11:17-24).

În contextul din Rom. 1:13, neamurile înseamnă “non-evrei”. Iar faptul că Pavel afirmă că spera să vină la Roma “ca să culeagă vreun rod printre ei, *ca printre celelalte neamuri*”, sugerează

⁷ Vezi mai ales Rom. 14:17; 15:8-13.

⁸ Pentru o discuție despre Gal. 3:28 și 1 Cor. 10:32, vezi Rudolph, *A Jew to the Jews*, 30-35.

că el privea comunitatea căreia i se adresa ca fiind o majoritate non-evreiască. Acest lucru ne aduce la Romani 1.14, unde Pavel scrie:

Eu sunt dator și grecilor, și barbarilor, și celor învățați, și celor neînvățați.

Pavel își vedea misiunea printre neamuri ca pe o datorie divină. El avea o obligație față de neamuri deoarece Dumnezeu îl trimisese la ei. În Romani 1:14, Pavel, apostolul neamurilor, a arătat că putea vedea lumea prin perspectivă evreiască. El sublinia diversitatea lumii neevree, pe care o descria împărțind-o în două grupuri: *Hellēsin* și *barbarois* (greci și barbari). Notabil, Noua Versiune Internațională (NIV) traduce *barbarois* prin “non-greci”, dar este mai corect să-l traducem prin barbari.

Care era diferența dintre greci și barbari? Pentru toți aceia dintre noi care sărbătorim Hanuka în fiecare an, putem înțelege măsura în care grecii îi priveau cu superioritate pe oamenii din alte categorii. Grecii vedeau limba și cultura lor ca reprezentând culmea civilizației și îi priveau pe toți cei de altă naționalitate ca pe niște barbari. De fapt, *barbarois* vorbește despre onomatopee sau oameni care scot sunete neinteligibile. Din perspectiva greco-romană, cei ce vorbeau alte limbi decât greacă și latină scoteau sunete de neînțeles. Grecii se vedeau pe ei înșiși înțelepți, iar pe barbari îi considerau nesocotiți. Aceștia erau percepuți ca sălbatici, necivilizați și străni. Așa cum se exprimă Robert Jewett în comentariul său hermeneutic asupra cărții Romani:

Aceste trăsături de caracter erau văzute ca opusuri polare ale virtuților romane. Pentru siguranța lumii și a civilizației înseși, barbarii trebuiau să fie subjuogați de Roma, care primise această însărcinare de la zei.⁹

În contextul din Romani 1:13-14, Pavel vorbește despre cum, din perspectiva greco-romană, lumea era divizată în aceste două grupuri – grecii și barbarii. Iar misiunea lui Pavel, în calitate de *shaliach la-goyim* (apostol al neamurilor), era de a sluji ambelor grupuri. A menționa *Hellēsin* și *barbarois* (greci și barbari) împreună era un mod standard din primul secol, specific grecilor, de a face referire la toate grupurile și clasele etnice din lume. Prin urmare, atunci când Pavel spune “Eu sunt dator și grecilor, și barbarilor, și celor învățați, și celor neînvățați”, el spune de fapt că, în calitate de apostol al neamurilor, este chemat să aducă Evanghelia tuturor neevreilor, indiferent de originea etnică sau statutul social al acestora. Este o declarație puternică despre caracterul incluziv al Evangheliei. Iar aceasta ne aduce la Romani 1:15, unde Pavel scrie:

Astfel, în ce mă privește pe mine, am o vie dorință să vă vestesc Evanghelia vouă, celor din Roma.

De ce spune Pavel “vouă, celor din Roma”? În definitiv, oamenii cărora le scrie sunt și ei credincioși în Yeshua. Poate că spune acest lucru deoarece Evanghelia nu este doar despre a auzi vestea cea bună și a crede. Este și despre a umbla în ea. În Romani 1:5 și 16:26, Pavel vorbește despre misiunea lui de a aduce neamurile “la ascultarea credinței.”¹⁰ Afirmația lui Pavel că era nerăbdător să le vestească celor din Roma Evanghelia însemna probabil că voia să Îl predice pe

⁹ Robert Jewett, *Romans*, (Hermeneia: Minneapolis, 2007), 131.

¹⁰ Mark D. Nanos, *The Mystery of Romans: The Jewish Context of Paul's letter* (Minneapolis: Fortress, 1996), 207-38.

Mesia în Roma. Dorea să le dea mai multe învățături despre cum să-L urmeze pe Mesia lui Israel, Fiul lui David, care Și-a dat viața pentru lume.¹¹

Odată stabilit acest context privitor la misiunea lui Pavel către neamuri, să revenim acum la Romani 1:16, punctul focal al acestui eseu, și la descrierea Evangheliei ca fiind “întâi a iudeului”.

Romani 1:16b: Șase abordări

În Romani 1:16, Pavel dă glas înțelegerii sale privitoare la prioritățile divine în relație cu *besorah* (vestea bună) a lui Yeshua. El scrie în Romani 1:16a:

Căci mie nu mi-e rușine de Evanghelia lui Hristos, fiindcă ea este puterea lui Dumnezeu pentru mântuirea fiecăruia care crede.

Până la acest pasaj, Pavel, comunicase deja de trei ori că Evanghelia era adresată neamurilor, pe care el era chemat să le slujească. Acest lucru este exprimat cu tărie și claritate în versetele 5, 13 și 14. Iar dacă cititorii săi tot nu au înțeles acest lucru, el mai repetă aceasta și a patra oară – de data aceasta în versetul 16a – că vestea cea bună a lui Yeshua este pentru “mântuirea fiecăruia care crede”, iar în acel “fiecăruia” sunt incluse și neamurile. Pavel a insistat din nou și din nou asupra acestui fapt, deoarece dorea ca neevreii să fie asigurați în cunoașterea faptului că Dumnezeu îi iubește, că Pavel îi iubește și că nimic nu avea să schimbe acest lucru. La acest punct, după stabilirea angajamentului lui Dumnezeu că le va purta de grijă neamurilor, Pavel introduce tema priorităților divine. El schimbă macazul, pentru a se concentra pe poporul evreu, propria lui națiune, atunci când spune în Romani 1:16b că Evanghelia este:

...întâi a iudeului, apoi a grecului.

Liderii bisericii și oamenii erudiți din toate secolele s-au luptat în tot felul de moduri cu expresia “întâi a iudeului”. Cele mai comune șase abordări au fost următoarele:

1. Să revizuiască expresia;
2. Să nu o ia în considerare;
3. Să o trateze ca pe o taină;
4. Să ofere o interpretare cronologică;
5. Să ofere o interpretare strategică;
6. Să ofere o interpretare privitoare la legământ.

Prima abordare este aceea de a revizui expresia, eliminând cuvântul *prōton* (“întâi”) din Romani 1:16. Asta e ceea ce a făcut Marcion, un lider creștin din secolul al doilea.¹² Problema rezolvată!

¹¹ Vezi Douglas J. Moo, *The Epistle to the Romans* (NICNT; Grand Rapids: Eerdmans, 1996), 62-63; James D.G. Dunn, *Romans 1-8* (WBC; Dallas: Word, 1988), 34.

¹² Tertullian, Marc, 5.13.2. Vezi Jason D. BeDuhn, *The First New Testament: Marcian's Scriptural Canon* (Salem> Polebridge, 2013), 246, 296; Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, 2nd ed. (Stuttgart: German Bible Society, 1994), 447; Antoine X.J. Fritz, *To the Jew First or to the Jew last? Romans 1:16c and Jewish Missional Priority in Dialogue with Jews for Jesus* (Eugene: Peckwick, 2013), 110-12.

O *a doua* abordare este ignorarea cuvintelor “întâi a iudeului”. De pildă, în seria de comentarii asupra Noului Testament IVP Tyndale,¹³ F.F. Bruce pur și simplu trece peste aceste cuvinte, abordând ceea ce este înainte și ceea ce urmează după ele.¹⁴

A *treia* abordare asupra Romani 1:16 este aceea de a enigmatiza cuvintele “întâi a iudeului”, lăsându-le de domeniul misterului. Asta face Luke Timothy Johnson, atunci când scrie în comentariul său literar și teologic asupra cărții Romani:

Tensiunea dintre universalitate și particularitate este chiar miezul problemei abordate în Romani, sau, mai bine spus, miezul misterului voii lui Dumnezeu, pe care epistola către Romani caută să o discearnă.¹⁵

Punct, nu are rost să mai discutăm despre asta. Cuvintele lui Pavel sunt pur și simplu de neînțeles.

O *a patra* abordare la Romani 1:16 este să interpretăm cuvintele “întâi a iudeului” ca făcând referire la *cronologie*. Argumentul prezentat aici este acela că, din punct de vedere istoric, vestea cea bună a lui Mesia a fost împărtășită mai întâi evreilor și apoi neamurilor. Tăria acestui argument este aceea că Evanghelia chiar a ajuns prima dată la evrei.

În Matei 10:5-6, Yeshua le spune ucenicilor să meargă doar la confracți evrei, nu și la neamuri:

Aceștia sunt cei doisprezece pe care i-a trimis Isus, după ce le-a dat învățăturile următoare: „Să nu mergeți pe calea păgânilor și să nu intrați în vreo cetate a samaritenilor, ci să mergeți mai degrabă la oile pierdute ale casei lui Israel.”

Cinci capitole mai târziu, în Matei 15:21-28, Yeshua modelează această misiune centrată pe Israel. El întâlnește o femeie dintre neamuri și o ajută abia după ce îi explică faptul că misiunea lui (cel puțin în acel moment) era să le slujească doar confracților evrei. Identificându-Se ca un păstor al lui Israel, El spune femeii neevreice din Matei 15:24:

Eu nu sunt trimis *decât* la oile pierdute ale casei lui Israel.

Trebuie să așteptăm încă 13 capitole, până la moartea și învierea lui Mesia, pentru a-L auzi pe Yeshua spunându-le ucenicilor Săi că venise timpul să le slujească și *neamurilor*. Înainte de a Se fi urcat la cer, El le spune ucenicilor evrei în Matei 28:19:

Duceți-vă și faceți ucenici din toate neamurile.

Notați că aceste cuvinte sunt rostite la peste trei ani de slujire concentrată exclusiv pe Israel.

Întorcându-ne la Romani 1:16, unde Pavel spune că Evanghelia este “întâi a iudeului, apoi a grecului”. Potrivit interpretării *cronologice*, Pavel comunica pur și simplu în versetul 16 că, în trecut, evreii auziseră Evanghelia înaintea neamurilor. Sunt două motive pentru care o interpretare *cronologică* a Romani 1:16 nu este cu totul satisfăcătoare: (1) nu explică scopul lui Dumnezeu în a acorda întâietate poporului evreu;¹⁶ și (2) Pavel a scris Romani 1:16 folosind verbe la timpul prezent:

¹³ IVP Tyndale New Testament Commentaries.

¹⁴ F.F. Bruce, Romans (Grand Rapids: Eerdmans, 1985), 84-85.

¹⁵ Cf. Marcu 16:15; Luca 24:47; Fap. 1:4, 8.

¹⁶ “Faptul că Evanghelia a fost predicată mai întâi evreilor este, desigur, o realitate istorică indiscutabilă. Însă această prioritate istorică a fost mai mult decât o coincidență. Pare clar faptul că atât Isus, cât și biserica primară, credeau că

Căci mie nu mi-e rușine de Evanghelia lui Hristos, fiindcă ea este puterea lui Dumnezeu pentru mântuirea fiecăruia care crede: întâi a iudeului, apoi a grecului.

Apostolul transmite ceva despre realitatea prezentă.

Acest lucru ne conduce la cea de-a cincea abordare asupra Romani 1:16 – anume că “întâi a iudeului” se referă la *strategia* misionară a lui Pavel. Interpretarea *strategică* argumentează faptul că Pavel a adoptat acest *modus operandi* – întâi a iudeului și apoi a grecului – deoarece “oamenii Cărții erau cel mai pregătiți să înțeleagă și să primească mesajul.”¹⁷

Această interpretare are multe lucruri lăudabile. Evangheliile nu pot fi înțelese fără Scrierile lui Israel, iar Scrierile lui Israel erau citite în primul rând de Israel în secolul I d.H. Cineva ar putea spune că *Evanghelia este povestea lui Yeshua așa cum decurge din povestea lui Israel*. Dacă acest lucru este adevărat, iar Matei 1:1 ar părea să indice acest lucru, atunci are sens faptul că Yeshua S-a dus mai întâi la cei ce au cunoscut povestea lui Israel și așteptau următorul capitol din această poveste – venirea regelui său – fiul ultim al lui David, Mesia.

Evangheliile și Faptele apostolilor atestă o primire pozitivă a mesajului (*besorah*) lui Yeshua de o minoritate considerabilă de evrei din țara Israel. Aceasta îi includea pe cei 12 apostoli, cei 72, cei 120, mulțimile care Îl urmau pe Yeshua din oraș în oraș, cei peste 500 de oameni care au fost martori ai învierii Sale, cei peste 3000 de evrei din Ierusalim, în Faptele apostolilor 2, ce au primit cu bucurie vestea bună că, prin moartea și învierea lui Isus, Dumnezeu a făcut disponibilă iertarea de păcate și darul Duhului Sfânt celor 5000 din cartea Faptele apostolilor 4 și altor mii (miriade) de evrei împlinitori ai Torei din Ierusalim, descriși în Faptele apostolilor 21.¹⁸

Totuși, explicația *strategică* a Romani 1:16 are lipsurile sale. Până în momentul când Pavel a scris această epistolă către Romani (cca. 57 d.H.), oamenii săi nu mai răspundeau cu atât de mult entuziasm la vestea cea bună a lui Yeshua, așa cum o făcuseră anterior. Așa cum se exprimă Pavel în Romani 11:25-26:

Fraților, pentru ca să nu vă socotiți singuri înțelepți, nu vreau să nu știți taina aceasta: o parte din Israel a căzut într-o împietrire care va ține până va intra numărul deplin al neamurilor.

Pavel recunoaște aici că ceva s-a schimbat în deschiderea evreilor față de Evanghelie și că neamurile erau acum mai receptive la mesaj decât evreii. Mai mult, apostolul vede profetic acest lucru ca pe ceva ce va continua până în escaton, atunci când se va împlini vremea neamurilor (Rom. 11:11-16, 23-26). Relatarea din cartea Faptele apostolilor dezvăluie în detaliu această tranziție a răspunsului pozitiv, de la evrei către neamuri.

Ceea ce vreau să spun prin pomenirea acestei istorisiri este faptul că explicația *strategică* din Romani 1:16 lasă mult de dorit dacă Pavel, la momentul când a scris Romani, îi vedea pe

evreii aveau o prioritate datorită alegerii lor. (Reidar Hvalvik, “To the Jew First and also to the Greek: The Meaning of Romans 1:16b”, Mishjan 10:1):3; “Concluzionăm că ‘To the Jew First’ semnifică o prioritate istorică dar și pozițională, bazată pe istoria de legământ a lui Dumnezeu cu Israelul. Cea din urmă este bazată pe cea dintâi” (Bill BJORAKER, “To the Jew first...”: The Meaning of Jewish Priority in World Evangelism”, *International Journal of Frontier Missions* 21:3 (toamna 2004), 111).

¹⁷ BJORAKER, “To the Jew first...”, 111.

¹⁸ Vezi Mat. 4:25; 8:1; 10:2; 13:2; 14:13,21; 15:30, 38; 16:9-10; 19:2; 21:9,11; 22:33; 23:1; Luca 10:1, Fap. 1:15; 2:41; 4:4; 21:20; 1 Cor. 15:6.

neevrei ca fiind, în general, mai deschiși la Evanghelia decât evreii. Interpretarea *strategică* nu este consistentă cu ideea “împietririi parțiale” despre care vorbește Pavel la mijlocul secolului I și despre care se aștepta să continue încă o perioadă bună de timp. Dacă modul cum folosește Pavel termenul *prōton* (“întâi, primul”) avea doar scopul de a fi strategic, pentru biserică ar avea mult mai mult sens să meargă “întâi la neamuri”, de vreme ce lumea evreiască era locul unde Pavel vedea cea mai multă roadă.

Atunci, care era motivul principal al lui Pavel de a le spune credincioșilor neevrei din Roma că Evanghelia era “întâi a iudeului”. Acest lucru ne conduce la cea de-a șasea abordare privitoare la Romani 1:16 – aceea că *prōton* (“întâi”) arată spre alegerea lui Israel și legătura de *legământ* a acestuia cu Dumnezeu.

Interpretarea de tip *legământ* a expresiei din Romani 1:16b

Pavel folosește de trei ori expresia “întâi a iudeului, apoi a grecului” în epistola sa către romani. Prima dată, aceasta apare în Romani 1:16, iar celelalte două sunt în Romani 2:9-10, doar un capitol mai târziu:

Necaz și strâmtorare vor veni peste orice suflet omenesc care face răul: întâi peste iudeu, apoi peste grec. Slavă, cinste și pace vor veni însă peste oricine face binele: întâi peste iudeu, apoi peste grec.

În Romani 2, “întâi peste iudeu” nu are de-a face cu strategia sau cronologia. Mai degrabă, “întâi peste iudeu” este o altă modalitate de a face referire la alegerea Israelului.¹⁹ Standardul lui Dumnezeu în ceea ce privește judecata lumii va fi: cui i se dă mult, de la acela se și așteaptă mult. Și întrucât lui Israel i s-a dat foarte mult datorită alegerii și a relației de *legământ* cu Dumnezeu, evreii vor fi judecați după un standard diferit față de neamuri.²⁰ În lumina versetelor din Romani 2-3²¹ și a identității lui Pavel ca evreu din perioada celui de-al doilea templu,²² și chiar de fariseu,²³ ar părea că, în gândirea lui Pavel, Evanghelia merge în primul rând la poporul evreu deoarece există o prioritate datorată *legământului*.

Dar este aceasta o prioritate ce continuă? Perspectiva creștină normativă din ultimele două milenii a fost aceea că alegerea poporului evreu ar fi expirat cândva în secolul I d.H. și că biserica a înlocuit poporul evreu ca popor al lui Dumnezeu.²⁴ Prin urmare, “întâi a iudeului” nu constituie

¹⁹ Vezi Tucker, *Reading Romans after Supersessionism*, 34; Wayne A. Brindle, “To the Jew First: Rhetoric, Strategy, History or Theology?” *Bibliotheca Sacra* 159 (2002): 227-29; Hvalvik, “To the Jew First and also to the Greek”, 4-5; Bjoraker, “To the Jew First...”, 111.

²⁰ Deși este o onoare pentru poporul nostru să fie “întâiul” (*prōton*), adesea ne-am dorit să nu fim un popor al *legământului*, din cauza responsabilităților și a provocărilor pe care le presupune acest statut. Acesta este motivul pentru care Solomon Rabinovich (sub pseudonimul Sholem Alechem), care a scris istoriile pe care se bazează *Fiddler on the Roof*, l-a făcut pe Tevye să-I spună Dumnezeului lui Israel: “Doamne, știu că suntem poporul Tău ales, dar nu puteai alege pe altcineva?”

²¹ Cf. Rom. 2:9-10; 3:1-2.

²² “Căci și eu sunt israelit, din sămânța lui Avraam, din seminția lui Beniamin.” (Rom. 11:1, cf. Fil. 3:5, Fap. 21:39; 22:3)

²³ “Fraților, eu sunt (timpul prezent) fariseu, fiu de fariseu.” (Fap. 23:6)

²⁴ R. Kendall Soulen, *The God of Israel and Christian Theology* (Minneapolis Fortress, 1996), 1-106; Michael J. Vlach, *The Church as a Replacement of Israel: An Analysis of Supersessionism* (Frankfurt am Main: Peter Lung, 2009), 17-81; Matthew A. Tapic, *Aquinas on Israel and the Church: The Question of Supersessionism in the Theology of Thomas Aquinas* (Eugene: Pickwick, 2014), 1-47. Vezi www.post-supersessionism.com.

o prioritate în majoritatea bisericilor de astăzi. Acestea fiind spuse, unii lideri creștini trasează un nou curs. De pildă, Robert Morris, pastorul senior și fondatorul Gateway Church, una din cele mai mari biserici din Statele Unite, a renunțat public la teologia înlocuirii și a făcut din această sintagmă (“întâi a iudeului”) un principiu de bază ce călăuzește viziunea eclezială a bisericii Gateway. Într-un interviu despre Gateway Center for Israel, pastorul Robert a împărtășit:

Fiți deschiși la minte atunci când vine vorba de Scriptură. Mi-a fost predată teologia înlocuirii la colegiul biblic și nu cunoșteam altceva. Abia când Wayne Wilks de la Shady Grove Church a început, într-o întrunire a prezbiterilor, să demonstreze cu versete din Scriptură că Dumnezeu încă avea un loc în inima Lui, dar și un plan pentru națiunea Israel, am început să înțeleg adevărul. Odată ce vezi în Scriptură, aceasta schimbă totul. Cu puțină vreme în urmă, am fost la una din cele mai mari biserici din lume și un pastor mi-a spus: “Care e cel mai important lucru pe care ni-l poți împărtăși?” Am spus imediat: “Duceți Evanghelia întâi la iudei: Romani 1:16”²⁵

Ce a spus Pavel despre prioritatea Israelului, ce trebuia să continue în viața bisericii? În Romani 11, apostolii cer o reevaluare a teologiei înlocuirii. El spune direct credincioșilor neevrei din Roma: “Întreb dar: „A lepădat Dumnezeu pe poporul Său?” Nicidecum!” (Rom. 11:1). Pavel subliniază prerogativele date de Dumnezeu, pe care Israelul continuă să le experimenteze în epoca Noului Testament:

Care este deci întâietatea iudeului sau care este folosul tăierii împrejur? Oricum, sunt mari. Și mai întâi de toate, prin faptul că lor le-au fost încredințate cuvintele lui Dumnezeu. Și ce are a face dacă unii n-au crezut? Necredința lor va nimici ea credințioșia lui Dumnezeu? Nicidecum! (Rom. 3:1-4)²⁶

²⁵ Interviul GOD TV cu pastorul Robert Morris, Dallas, 5 februarie 2020, declarația Gateway Church “What We Believe About Israel” include angajamentul “Aici, la Gateway Church, susținem viziunea pentru vindecarea schismei dintre Biserică și poporul evreu. Recunoaștem istoria tragică și dureroasă dintre evrei și creștini, prin care Biserica, timp de aproape două milenii, a devenit complice la ostilitățile verbale și a violența, discriminarea și hărțuirea directă și continuă împotriva poporului ales al lui Dumnezeu. Mai mult, această persecuție a evreilor a fost adesea sponsorizată de Biserică și alimentată de supersesionism – ideea conform căreia Biserica ar fi noul Israel, înlocuind poporul evreu ca popor al lui Dumnezeu. Renunțăm la astfel de atitudini, acțiuni și teologii și ne angajăm să nu le repetăm sau să le susținem, ori să tăcem înaintea lor acum sau în viitor. De asemenea, deplângem numeroasele exemple istorice de persecuție și moarte a evreilor credincioși, care au fost victime ale violenței în numele lui Isus. Recunoaștem că poporul evreu rămâne într-o relație cu Dumnezeu prin legământul etern pe care l-a făcut cu Avraam și cu urmașii acestuia (Rom. 9:4-5). Înțelegem că darurile și chemarea lui Dumnezeu sunt irevocabile datorită credințioșiei Sale (Rom. 3:1-4; 11:1, 28-29)... Afirmăm din toată inima că Yeshua este și va fi întotdeauna Fiul lui David, împăratul lui Israel și Mântuitorul lumii (Apoc. 22:16, Ioan 4:42). Ca Mesia al evreilor, El a venit mai întâi la propriii Săi oameni și mii de evrei din secolul I L-au urmat (Mc. 7:27; Fap. 3:25-26; 21:20). Datorită relației de legământ durabile între Dumnezeu și Israel, suntem de acord cu apostolul Pavel că Evanghelia – mesajul planului puternic al lui Dumnezeu de a-i salva pe toți cei care cred în El – ar trebui prezentată “întâi iudeului” (Rom. 1:16, 2:9-10; Fap. 13:44-46; 14:1; 17:1-4, 10; 18: 4-6; 19:8). Mai mult, noi, cei de la Gateway Church împărtășim evreilor fără a ne rușina această istorie dăătoare de viață despre Mesia lui Israel, în dragoste, cinste și respect, și fără a fi forțați de cineva.” (www.centerforisrael.com).

²⁶ “În mod specific, aici, în Rom. 3:1-2, Pavel folosește circumcizia ca o *pars pro toto* pentru toate privilegiile evreiești. El o echivalează cu identitatea evreiască (to perisson tou loudaiou) și începe o listă de beneficii (oamenii *prōton*), dar fără a o finaliza (vezi Rom. 9:1-5)” (Gregory Tatum, “To the Jew first” (Rom. 1:16): Paul’s defense of Jewish Privilege in Romans”, în *Celebrating Paul: Festschrift in Honor of Jerome Murphy-O’Connor and Joseph Fitzmyer*, ed. Peter

Ei sunt israeliți, au înfierea, slava, legămintele, darea Legii, slujba dumnezeiască, făgăduințele, patriarhii, și din ei a ieșit, după trup, Hristosul, care este mai presus de toate lucrurile, Dumnezeu binecuvântat în veci. Amin! (Rom. 9:4-5)

Notați că verbele grecești din ultimul text – “au înfierea... făgăduințele, patriarhii” – sunt la timpul prezent.²⁷ Pavel nu lasă nicicum să se înțeleagă faptul că poporul evreu și-ar fi pierdut chemarea de popor al legământului sau că alegerea lui are un termen de expirare. El confirmă acest lucru în Romani 11:28-29:

...în ce privește alegerea, (evreii) sunt iubiți din pricina părinților lor. Căci lui Dumnezeu nu-I pare rău de darurile și de chemarea făcută.

În limba greacă, termenul pentru “nu-I pare rău”, *ametamēleta*, apare la începutul versetului 29, punând astfel accentul pe acest cuvânt, ca și cum ar fi subliniat sau ar fi însoțit de semnul exclamării. Ideea lui Pavel este că starea generală de lipsă de credință a Israelului nu-i compromise alegerea, darurile și chemarea.²⁸ Cu alte cuvinte, ca să revenim la Romani 1:16, “întâi a iudeului” trebuie să fie înțeleasă în contextul mai amplu al apărării de către Pavel a prerogativelor²⁹ de legământ ale lui Israel, o apărare ce începe în 1:16, continuă în capitolele 2-3, culminează în capitolele 9-11 și se încheie în capitolul 15 prin cuvintele:

Hristos a fost, în adevăr, un slujitor al tăierii împrejur, ca să dovedească credințioșia lui Dumnezeu și să întărească făgăduințele date părinților. (Rom. 15:8)

Pavel citează apoi Tora, Profeții și Scrierile pentru a demonstra că prioritatea lui Israel în planul lui Dumnezeu conduce la binecuvântare pentru națiuni.³⁰

Spitaler (Washington D.C.: The Catholic Biblical Association in America, 2011, 278). Cf. John G. Gager, *Reinventing Paul* (Oxford: Oxford University Press, 2000), 111.

²⁷ Vezi R. Kendall Soulen, “They are Israelites: The Priority of the Present Tense for Jewish-Christian Relations”, în *Between Gospel and Election: Explorations in the Interpretation of Romans 9-11*, ed. Florian Wilk J., Ross Wagner, with Frank Schieritt Tubirgen: Mohr Siebeck, 2010), 497-504. Cf. Richard H. Bell, *The Irrevocable Call of God: An Inquiry into Paul's Theology of Israel* (Tubirgen: Mohr Siebeck, 2005); 198-213, 280-81; William Horbury, “The Gifts of God in Ezekiel the Tragedian”, în *Messianism among Jews and Christians: Twelve Biblical and Historical Studies* (London: T&T Clark, 2003), 79.

²⁸ Pentru o discuție despre Rom. 9:6, vezi Mark D. Nanos, “‘The Gifts and the Calling of God are Irrevocable’ (Romans 11:29): If so, how can Paul declare that ‘Not All the Israelites Truly Belong to Israel’ (9:6)?” în *Reading Romans within Judaism. Collected Essays of Mark D. Nanos*, Vol. 2 (Eugene Cascade, 2018), 214-34. Cf. Mark D. Nanos, “Romans 11 and Christian-Jewish Relations: Exegetical Options for Revisiting the Translation and Interpretation of This Central Text,” în *Reading Romans within Judaism*, 179-99.

²⁹ Simon Buttica, “‘Has God rejected His people?’” (Romans 11:1). The Salvation of Israel in Acts: Narrative Claim of a Pauline Legacy”, în *Paul and the Heritage of Israel: Paul's Claim upon Israel's Legacy in Luke and Acts in the Light of the Pauline Letters*, ed. David P. Moesner, et. al, (London: T&T Clark International, 2012), 159; Peter J. Tomson, *Paul and the Jewish Law: Halacha in the Letters of the Apostle to the Gentiles* (Minneapolis: Fortress, 1990), 238-39.

³⁰ “Promisiunile făcute patriarhilor” reprezintă tema alegerii prin har a lui Israel (9:4) și, în particular, istoria lui Avraam (4:13, 14, 16, 20, 21; 9:8-9). ‘A întări’ are aici nu numai sensul de ‘a reafirma’, ci și de a ‘împlini’ promisiunile. Problema principală pe care Pavel o adresează în Romani în ceea ce privește adevărul cuvintelor lui Dumnezeu este credințioșia Lui față de promisiunile făcute lui Israel (de exemplu, 3:4; 9:4, 6; 11:1, 11).” (J. Ross Wagner, “The Christ, Servant of Jew and Gentile: A Fresh Approach to Romans 15:8-9”, *Journal of Biblical Literature* 116:3 (1997): 477-78) Cf. J. Ross Wagner, *Heralds of the Good News: Isaiah and Paul ‘in Concert’ in the Letter to the Romans* (Leiden: Brill, 2002, 317-29; Scott H. Hafemann, “The redemption of Israel for the Sake of the Gentiles.”

Semnificația de legământ din spatele expresiei lui Pavel “întâi a iudeului” (Rom. 1:16) e confirmat[de exemple cu Yeshua și cu Petru. Evangheliile ne spun că Yeshua s-a dus *mai întâi* la oamenii Lui deoarece Israel avea o relație de legământ cu Dumnezeu. Gândiți-vă la discuția lui Yeshua cu femeia dintre neamuri, ce a căzut la picioarele Lui în regiunea Tir. Ea L-a rugat pe Isus să alunge demonul din fiica ei, la care Yeshua a replicat în Marcu 7:27:

Lasă (*prōton*) să se sature mai întâi *copiii*.

“Copiii” despre care vorbește aici Yeshua sunt copiii legământului, evrei. În mod similar, Petru le declară confracților evrei, în Fap. 3:25-26:

Voi sunteți fiii prorocilor și ai legământului pe care l-a făcut Dumnezeu cu părinții noștri, când a zis lui Avraam: ‘Toate neamurile pământului vor fi binecuvântate în sămânța ta.’ Dumnezeu, după ce a ridicat pe Robul Său Isus, L-a trimis mai întâi vouă, ca să vă binecuvânteze, întorcând pe fiecare din voi de la fărădelegile sale.”

Aici, Petru sugerează că datorită relației de legământ dintre Dumnezeu și poporul evreu a împărtășit Yeshua vestea cea bună mai întâi cu Israelul (Luca 9:6; 20:1).³¹ Modul în care acesta folosește cuvântul *prōton* în Fap. 3 pregătește cititorul pentru Fap. 13, unde Pavel este descris ca ducând Evanghelia mai întâi la evrei:³²

În Sabatul viitor, aproape toată cetatea s-a adunat ca să audă Cuvântul lui Dumnezeu. Iudeii, când au văzut noroadele, s-au umplut de pizmă, vorbeau împotriva celor spuse de Pavel și-l batjocureau. Dar Pavel și Barnaba le-au zis cu îndrăzneală: „Cuvântul lui Dumnezeu trebuia vestit mai întâi vouă, dar, fiindcă voi nu-l primiți și singuri vă judecați nevrednici de viața veșnică, iată că ne întoarcem spre neamuri. (Fap. 13:44-46)

Când Pavel spune “ne întoarcem spre neamuri”, el face referire doar la Antiohia Psidiei, și nu la faptul că ar fi abandonat principiul de a merge la evrei mai întâi. Știm acest lucru deoarece Luca îl descrie pe Pavel, în capitolele următoare, ca ducându-se mai întâi la evrei.³³ Ideea lui Luca

în *Introduction to Messianic Judaism: Its Ecclesial Context and Biblical Foundations*, ed. David Rudolph and Joel Willis (Grand Rapids: Zondervan, 2013), 206-13; Scott Hafeman, “Eschatology and Ethics: The Future of Israel and the Nations in *Romans 15:1-13*”, *Tyndale Bulletin* 51:2 (2000): 161-92.

³¹ “Dintre toți scriitorii Noului Testament, Luca este cel care oferă paralelele cele mai apropiate la formula pavelină ‘întâi a iudeului și apoi a grecului’. Fie că vorbim de Faptele apostolilor 3:26 ori Faptele apostolilor 13:46, *prōton* plasat în gura lui Petru și Pavel rezonează în mod clar cu agenda pavelină a istoriei mântuirii... Așadar, Luca oferă o traducere narativă din acest cuvânt în scenariul recurent al misiunii paveline: în mod invariabil, după ce ajungem într-un nou oraș, apostolul neamurilor își începe activitatea misionară cu sinagoga evreiască. Acest scenariu, stabilit la începutul activității lui Pavel de proclamare a Evangheliei (Fap. 13), este evidențiat pe tot parcursul activității sale, până aproape de încheiere, la sosirea lui în Roma (Fap. 28)” (Butticaz, “Has God rejected His people?”, 160). Cf. Robert C. Tannehill, *The Narrative Unity of Luke-Acts: A Literary Interpretation II* (Minneapolis: Fortress, 1990), 56, 174.

³² “Dacă Dumnezeu L-a trimis pe Mesia cel înviat și binecuvântările Acestuia mai întâi la iudei, pentru a împlini promisiunile făcute strămoșilor acestora, (Fap. 3:25-26), Pavel trebuie să le vorbească mai întâi evreilor, așa cum arată în 13:46” (Tannehill, *The Narrative Unity of Luke-Acts*, 2:174).

³³ Vezi Fap. 14:1; 16:13; 17:1-2,10; 18:4-6; 19:8f; 28:30 (textul occidental). De asemenea, Wenxi Zhang, *Paul Among Jews: A Study of the Meaning and Significance of Paul's Inaugural Sermon in the Synagogue of Antioch in Pisidia* (Fap. 13:16-41) pentru activitatea sa misionară printre evrei (Eugene: Wipf and Stock, 2011), 162; Robert C. Tannehill, “Rejection by Jews and Turning to Gentiles: The Pattern of Paul's mission in Acts”, în *The Shape of Luke's*

pare să fie aceea că Evanghelia e dusă mai întâi la evreu și apoi la neamuri datorită relației de legământ a lui Israel cu Dumnezeu.³⁴

Dat fiind modul cum folosește Yeshua termenul *prōton* (“întâi”) pentru a-și descrie slujirea “întâi a iudeului”,³⁵ putem argumenta că, în Faptele apostolilor 3 și 13, vedem cum Petru și Pavel imită practica lui Yeshua de a sluji lui Israel “mai întâi” (vezi mai ales Fap. 3:26). Pavel pare să confirme în 1 Corinteni 9-11 că exact asta și făcea. După ce și-a descris slujirea activă *pentru evrei și pentru neamuri* (în ordinea aceasta, în 1 Cor. 9:20-21 și 10:32-33), Pavel conchide în 1 Corinteni 11:1 cu apelul “Călcați pe urmele mele, întrucât și eu calc pe urmele lui Hristos.”³⁶

Acest lucru ridică întrebarea mai amplă dacă Yeshua și Pavel au fost și ei influențați de principiul “întâi a iudeului” a profeților lui Israel. Stuart Dauermann descrie această tradiție profetică în relație cu Romani 1:16:

Pavel se introduce pe sine ca un “apostol, pus deoparte ca să vestească Evanghelia lui Dumnezeu pe care o făgăduise mai înainte prin prorocii Săi în Sfintele Scripturi” (Rom. 1:1-2). Vestea lui cea bună nu era nouă, ci fusese plănuită și profețită... Nu trebuie să pierdem din vedere faptul că unul dintre motivele pentru care Pavel spune că Evanghelia *este* vestea cea bună este acela că împlinește așteptările profetice... Este o veste bună mai întâi pentru aceia cărora le-a fost promisă: întâi iudeilor. Nu trebuie să mergem mai departe în cuvântul profetic decât în Geneza 12:2-3, pentru a găsi începutul acestui ritm biblic invariabil: “întâi a iudeului” și apoi a neamurilor – “*Voi face din tine un neam mare și te voi binecuvânta; îți voi face un nume mare și vei fi o binecuvântare. Voi binecuvânta pe cei ce te vor binecuvânta și voi blestema pe cei ce te vor blestema și toate familiile pământului vor fi binecuvântate în tine.*”

Capitolul 52 din Isaia este un alt pasaj din Tanah ce demonstrează și mai explicit faptul că Evanghelia nu este o noutate în primul rând pentru evrei. De cinci ori în acel capitol este proclamat faptul că Evanghelia Mântuitorului ce va veni este o veste bună pentru Ierusalim, și încă de cinci ori, că e veste bună pentru Sion. Versetul 7 rezumă acest lucru: “Ce frumoase sunt pe munți picioarele celui ce aduce vești bune, care vestește pacea, picioarele celui ce aduce vești bune, care vestește mântuirea, picioarele celui ce zice Sionului: ‘Dumnezeul tău împărățește!’” Aceasta este Evanghelia: vestea cea bună a domniei Dumnezeului Sionului, despre care psalmistul scrie: Totuși Eu am uns pe Împăratul Meu pe Sion, muntele Meu cel sfânt. „Eu voi vesti hotărârea Lui”, zice

Story: Essays in Luke-Acts (Eugene: Cascade, 2005), 145-64; Arnold G. Fruchtenbaum, “To the Jew First in the New Millennium”, în *To the Jew First The Case for Jewish Evangelism in Scripture and History*, ed. Darel L. Block and Mitch Glaser (Grand Rapids: Kregel, 2008), 209-16. De notat că tiparul expresiei lui Pavel studiate în lucrarea de față a început în Ierusalim (Rom. 15:19), “Mai există o indicație că Pavel a încercat să își continue misiunea în Ierusalim... în Rom. 15:19 găsim o remarcă căreia i s-a acordat prea puțină atenție, anume că el predicase Evanghelia lui Hristos ‘de la Ierusalim și țările de împrejur până la Iliric’. (Martin Hengel, *Acts and the History of Earliest Christianity* (Eugene: Wipf and Stock, 2003), 87. Cf. Henry Chadwick, *The Circle and the Ellipse: Rival Concepts of Authority in Early Church* (Oxford: Clarendon, 1959), 1-18. Retipărit în *Jerusalem and Rome: The Problem of Authority in the Early Church*, ed. Clarence L. Lee (Philadelphia: Fortress, 1966), 23-26.

³⁴ Tannehill, *The Narrative Unity of Luke – Acts*, 2:173-74; Bjoraker, *To the Jew First...*, 112.

³⁵ Marcu 7:27.

³⁶ Vezi Rudolph, *A Jew to the Jews*, 173-76, 194-208.

Unsul. „Domnul Mi-a zis: ‘Tu ești Fiul Meu! Astăzi Te-am născut.’”³⁷ Pavel face referire chiar la acest text, atunci când prezintă contextul a ceea ce va spune în Romani 1:16. Doar pentru că este o veste bună mai întâi pentru iudeu poate fi Evanghelia, prin extensie, o veste bună și pentru neamuri...

Cu siguranță mulți, dacă nu majoritatea (toți?) evreii religioși din primul secol știau că mântuirea începe de la casa lui Israel înainte de a ajunge la națiuni. Bineînțeles că ea este “întâi a iudeului” și apoi a neamurilor. Cum ar putea fi altfel? Isaia nu este singurul în această convingere. De aceea citim în Faptele apostolilor 15 despre Iacov, care a găsit în cuvintele lui Amos o justificare a misiunii lui Pavel față de lumea păgână.

Pavel reiterează componenta profetică a argumentului său, reamintindu-ne tuturor că aceasta este Evanghelia care “privește pe Fiul Său, născut din sămânța lui David, în ce privește trupul” (Rom. 1:3). Aceasta e vestea cea bună a Fiului lui David, acel Împărat al Sionului! Aceasta este o Evangheliie a împlinirii profetice, puterea lui Dumnezeu care operează mai întâi ca o veste bună pentru evrei și abia apoi pentru neamuri!

Întreaga idee a Vechiului Testament era temelia principiului pavelin “întâi a iudeului” și apoi a neamurilor... Evanghelia este împlinirea așteptării profetice, mijloacele de binecuvântare escatologică întâi a iudeilor și apoi a neamurilor, pentru a împlini promisiunile lui Dumnezeu pentru fiecare, în acord cu tiparele, precedentele și legămintele Scripturii.³⁸

În final, este important să ridicăm problema privitoare la contextul fariseic al lui Pavel, și dacă această formare a fost cea care a determinat viziunea lui de răspândire a Evangheliiei, “întâi a iudeului”. Atenția lui Pavel către a face prozelitism în rândul evreilor s-ar putea să nu fi fost o rupere radicală de iudaism cât, mai degrabă, o reflecție a modului în care misionarii-apologeti din perioada celui de-al doilea Templu încercau să îi câștige pe confracții evreii în propriile secte evreiești, la fel cum astăzi mișcarea hasidică Habad³⁹ a trimis shlichim (emisari) pentru a-i converti pe confracții evrei la ramura lor de iudaism.

Întrucât Pavel trăia ca un fariseu și provenea dintr-o familie de farisei (Fil. 3:5; Gal. 1:14; Fap. 23:6; 26:5), este posibil ca abordarea lui față de misiune să fi fost întrucâtva influențată de fariseism. Pentru a determina cât de plauzibilă este această ipoteză, trebuie să punem două întrebări: (1) Făceau fariseii prozelitism? ;i (2) Dacă făceau, pe cine încercau să atragă către ei?

Există vreo dovadă directă că fariseii erau angajați în activități directe de prozelitism? O dovadă explicită a acestui lucru am putea-o găsi în Matei 23:15, unde Yeshua afirm[:

³⁷ Ps. 2:6-7.

³⁸ Stuart Dauermann, “To the Jew, of Course” (lucrare prezentată la LJCE International Consultation Meeting, High Leigh, U.K., august 2011), 10-12,16. Cf. Stuart Dauermann, *Converging Destinies: Jews, Christian, and the Mission of God* (Eugene: Cascade, 2017), 148-86; Nanos, *The Mystery of Romans*, 227-28.

³⁹ Cf. <https://ro.wikipedia.org/wiki/Habad>, Habad este o mișcare hasidică în sânul iudaismului ortodox-așkenaz. Este una dintre cele mai mari și cunoscute mișcări hasidice din lume, avându-și în ultimele 6 decenii centrul la Crown Heights, Brooklyn, New York. Numele „Habad” este un acronim pentru „Înțelepciune, înțelegere, cunoaștere”. Habad a fost fondată în secolul al XVIII-lea de către rabinul Shneur Zalman din Liadi, autorul cărții teologice fundamentale a mișcării, Tania Kadisha. (N. tr.)

Vai de voi, cărturari și farisei fățarnici! Pentru că voi înconjuțați marea și pământul ca să faceți un tovarăș de credință (*prosēlutos*).

Aici, Matei îi descrie pe farisei ca un grup angajat în activități de prozelitism. Shaye Cohen recunoaște că versetul ante-menționat este o “sursă antică ce atribuie în mod explicit o politică misionară unei grupări evreiești.”⁴⁰ Matei 23:15 nu indică amploarea eforturilor lor de prozelitism. Totuși, textul sugerează că acestea erau suficient de răspândite încât să atragă atenția lui Yeshua, fiind un fapt pe care El l-a considerat vrednic să-l comenteze. Dacă prozelitismul ar fi fost un aspect nesemnificativ al activităților grupului, cuvintele lui Yeshua nu ar fi fost atât de puternice. Din punct de vedere geografic, deși nu se dă nicio locație, textul pare să sugereze că fariseii erau implicați în prozelitism în afara Israelului (“înconjuțați marea și pământul”).

Pe cine căutau fariseii să atragă? Răspunsul la această întrebare în literatura contemporană variază în funcție de atitudinea celui care oferă interpretarea – dacă este un minimalist sau un maximalist cu privire la chestiunea activității de prozelitism a evreilor în perioada celui de-al doilea Templu.⁴¹ Maximaliștii interpretează de obicei pasajul ca o referință la prozelitismul iudaic printre neamuri. Prin contrast, Martin Goodman, un minimalist, susține că Matei 23:15 se referă la prozelitismul fariseic printre evreii de rând. Goodman scrie:

Este convertirea evreilor la fariseism ceva ce fariseii ar fi considerat de dorit în primul secol? ... Fariseii credeau că numai ei puteau interpreta Tora în mod corect și ar fi fost evident că, așa cum profeții din vechime îi chemau pe oameni la pocăință, și ei simțeau că au datoria de a-i învăța pe ceilalți evrei cum să trăiască în neprihănire și să aducă binecuvântarea divină asupra comunității... Este rezonabil să presupunem că ei își doreau cât mai mulți evrei să devină farisei.⁴²

Irina Levinskaya adaugă la forța argumentului lui Goodman, indicând faptul că “vai-ul” exprimat de Yeshua în Matei 23:15 este legat de cel de dinainte, ce are de-a face cu evreii, nu cu neamurile. Așa cum se exprimă Levinskaya: “Ambele vai-uri sunt conectate și dezvoltă aceeași idee, cu intensificare retorică.”⁴³

Din punctul meu de vedere, puse la un loc, datele coroborează poziția lui Goodman. Este puțin probabil că fariseii să-L fi criticat pe Yeshua că stătea la masă cu păcătoșii, în condițiile în care și ei ar fi organizat misiuni la păcătoșii dintre neamuri. Acest dublu standard mi se pare nerealist. Mai aproape de realitate și consistent cu ceea ce știm a fi iudaismul fariseic este explicația

⁴⁰ Shaye J.D. Cohen, “Was Judaism in Antiquity a Missionary Religion?”, în *Jewish Assimilation, Acculturation and Accommodation: Past Traditions, Current Issues and Future Prospects*, ed. Menachem Mor (New York: University Press of America, 1992), 18.

⁴¹ Irina Levinskaya, *The Book of Acts in Its Diaspora Setting*, ed. Bruce W. Winter (Grand Rapids: Eedmans, 1996), 36.

⁴² Martin Goodman, “Jewish Proselytizing in the First Century”, în *The Jews Among Pagans and Christians in the Roman Empire*, ed. Judith Lieu, John North, and Tessa Rajak (London: Routledge, 1994), 61-62.

⁴³ Levinskaya, *The Book of Acts in Its Diaspora Setting*, 39, Argumentul lui Goodman-Levinskaya este întărit de faptul că am putea argumenta (deși este un aspect controversat) că nu există niciun interes explicit pentru o activitate misionară îndreptată spre neamuri în conținutul Evangheliei după Matei, până la capitolul 28.

lui Goodman potrivit căreia fariseii căutau să convertească oameni din rândul masei evreilor de rând.⁴⁴

De ce ar încerca fariseii să-i convertească pe evrei și nu pe neamuri? La fel ca Habadul hasidic din prezent, aceștia erau probabil motivați de condiția poporului evreu de popor ales și de povara profetică de a chema poporul lui Dumnezeu să îmbrățișeze planurile și scopurile lui Dumnezeu pentru Israel, fapt ce ar fi condus la răscumpărarea întregii lumi (geula). Nu este greu să ne imaginăm cum Pavel, un fariseu între farisei, a continuat să ducă cu el această povară profetică pentru propriul popor după ce a devenit un ucenic al lui Mesia, realizând pe deplin că salvarea națională a Israelului avea să ducă la *tehiyat ha-metim* (“viață din morți”) (Rom. 11:15).⁴⁵

Concluzie

Viziunea lui Pavel “întâi a iudeului” era o expresie a lui Pavel în cadrul iudaismului. În Romani 1:16, apostolul evreu scrie:

Căci mie nu mi-e rușine de Evanghelia lui Hristos, fiindcă ea este puterea lui Dumnezeu pentru mântuirea fiecăruia care crede: întâi a iudeului, apoi a grecului.

“Întâi a iudeului” este versiunea prescurtată a lui Pavel pentru faptul teologic că Dumnezeu continuă să dea înțâietate lui Israel în planurile și în scopurile Sale, ducând la întemeierea Împărăției lui Dumnezeu pe pământ, cu fiul lui David pe tron (Rom. 1:3). Ca evreu din secolul I și fariseu care urma exemplul lui Yeshua Mesia, Pavel ducea cu el o povară profetică pentru poporul său Israel și dorea ca și frații și surorile sale dintre neamuri să o poarte.

Contextul care duce la Romani 1:16 reiterează din nou și din nou faptul că Pavel este apostolul neamurilor și misiunea lui este să vadă recoltă între aceștia. Pavel afirmă că Evanghelia este puterea lui Dumnezeu pentru mântuirea tuturor. În echilibru cu această misiune universală, el le reamintește cititorilor dintre neamuri că Evanghelia este “întâi a iudeului”.

Am examinat șase căi prin care liderii Bisericii și erudiții de-a lungul secolelor au abordat cuvintele lui Pavel “întâi a iudeului”. Unii eu șters cuvântul *prōton* (“întâi”). Alții l-au ignorat și i-au atribuit o conotație de mister. Iar alții au încercat să-l înțeleagă într-o lumină strategică, lăsând o amprentă cronologică. Deși cea din urmă abordare este probabil cel mai frecvent mod în care comentatorii au interpretat Romani 1:16, aș argumenta că este o perspectivă prea joasă a planului strategic al lui Dumnezeu – ea trece cu vederea scopurile profetice ale lui Dumnezeu pentru Israel, zugrăvite în metanarațiunea Scripturii și, prin urmare, nu atinge miezul și profunzimea a ceea ce Pavel pare să afirme, mai ales dacă luăm în considerare celelalte două ocazii din Romani, unde Pavel folosește expresia sus-menționată (Rom. 2:9-10).

Se pare că motivul principal pentru care apostolul a inclus această expresie “întâi a iudeului” în Romani 1:16 – chiar cu riscul de a-i înstrăina pe unii dintre cititorii săi dintre neamuri – este acela că cititorii neevrei din Roma aveau nevoie să audă faptul că “lui Dumnezeu nu-I pare rău de darurile și de chemarea făcută” (Rom. 11:29). Unii neevrei afirmă că Dumnezeu renunțase la evrei și chemarea lui Israel expirase (Rom. 11:1). În Rom. 1:16, Pavel dă prima lovitură, în

⁴⁴ Cf. Albert I. Baumgarten, “The ‘Outreach’ Campaign of the Ancient Pharisees: There is no such thing as a Free Lunch”, în *Judeo-Palestina, Babylon and Rome: Jews in Antiquity*, ed. Benjamin Isaac and Yuval Shahar (Tübingen: Mohr Siebeck, 2012), 11-28.

⁴⁵ Escatologia fariseică a lui Pavel este împlinită în Rom. 11:15. Cf. Fap. 23:6-8.

încercarea lui de a infirma învățătura greșită, o învățătură ce continuă să circule astăzi în biserici.⁴⁶ “Întâi a iudeului” ar trebui să fie înțeles în contextul mai extins al apărării de către Pavel a prerogativelor de legământ ale lui Israel – o apărare ce începe în Romani 1:16, continuă în capitolele 2-3, culminează în capitolele 9-11 și ia sfârșit în capitolul 15.

Pavel privea biserica ca pe o adunare de evrei și neamuri în Mesia, care erau chemați să relaționeze unii cu alții într-un spirit de interdependență și de binecuvântare reciprocă, o prolepsă al lumii ce va veni atunci când Israelul și națiunile, în unitate și diversitate, I se vor închina doar lui Adonai. Pavel rezumă foarte frumos toate acestea în Romani 15:10, atunci când spune, citând Cântarea lui Moise: “Veseliți-vă, neamuri, împreună cu poporul Lui.”⁴⁷

Totuși, interdependența și binecuvântarea reciprocă nu ar putea avea loc fără o smerire reciprocă.⁴⁸ Pavel a recunoscut că evreii mesianici trebuiau să aibă o viziune a includerii neamurilor în poporul lui Dumnezeu, ca neamuri, și că evreii credincioși trebuiau să acomodeze schimbarea seismică demografică și culturală generată de adăugarea membrilor “altoiți” în familie (Gal. 1-2,5; Fap. 15).⁴⁹ În mod similar, credincioșii dintre neamuri trebuiau să aibă o viziune pentru continuarea întăietății lui Israel în planurile și scopurile lui Dumnezeu, așa cum apar în scrierile profetice.⁵⁰ Pavel argumentează acest punct prin cuvintele eterne “întâi a iudeului”.⁵¹

⁴⁶ “‘To the Jew first’ for Paul means a recognition of the abiding election of Israel” (William S. Campbell, “The Freedom and Faithfulness of God in Relation to Israel”, *Journal for the Study of the New Testament* 13 (1981):36); Hvalvik, “‘To the Jew First and also to the Greek’”, 6.

⁴⁷ Vezi Mark D. Nanos, “Reading Paul in a Jewish Way: ‘Oh be joyful all you peoples, with God’s people’ (Rom. 15:10); Who Are the People? în *Reading Paul within Judaism, Collected Essays of Mark D. Nanos, Vol. 1* (Eugene: Cascade, 2017), 155-70; Zakall Shohe, Acceptance Motif în *Paul: Revisiting Romans 15:7-13* (New York: Peter Lang, 2017) 176-82.

⁴⁸ Cf. Rom. 11:30-36.

⁴⁹ Vezi David J. Rudolph, “Paul and the Food Laws: A Reassessment of Romans 14:14,20”, în *Paul the Jew: A Conversation between Pauline and Second Temple Scholars*, ed. Carlos A Segovia and Gabriele Boccaccini (Minneapolis: Fortress, 2016), 151-81; Rudolph, *A Jew to the Jews*, 90-109, 173-212; David J. Rudolph, “‘Regula în toate bisericile’ adresată de Pavel în 1 Corinteni 7:17-24 și variegarea ecleziologică așa cum apare definită în Tora”, în *Studies in Christian-Jewish Relations* 5 (2010):1-23; David J. Rudolph, ‘Bilateral (Jew-Gentile) Ecclesiology and Ethics’, *Verge* 1:2 (2009):4; David J. Rudolph, “Messianic Jews and Christian Theology: Restoring an Historical Voice to the Contemporary Discussion”, *Pro Ecclesia* 14:1 (2005): 58-84. De asemenea, www.messianicstudies.com.

⁵⁰ David J. Rudolph, “Zionism in Pauline Literature: Does Paul eliminate particularity for Israel and the land in his portrayal of salvation available for all the world?” în *The New Christian Zionism: Fresh Perspectives on Israel and the Land*, ed. Gerald Mc.Dermott (Downers Grove: InterVarsity, 2016), 167-94.

⁵¹ “Pentru a rezuma: Israel are o prerogative bazată pe alegerea plină de har a lui Dumnezeu, o alegere care este valabilă și azi, deoarece ‘lui Dumnezeu nu-I pare rău de darurile și de chemarea făcută’ (Rom. 11:29)... În legătură cu aceasta folosește Pavel expresia ‘întâi a iudeului’. Prin urmare, prerogativa lui Israel implică o prioritate în ceea ce privește Evanghelia” (Hvalvik, “‘To the Jew First and also to the Greek’”, 6).

David Rudolph (PhD, Cambridge University) este directorul Messianic Jewish Studies și profesor de Noul Testament și Studii Evreiești la King's University în Southlake, Texas. A publicat numeroase cărți și articole despre Noul Testament, iudaismul din perioada celui de-al doilea Templu și relațiile iudeo-creștine. Rabbi Rudolph a primit *smicha*⁵² de la Uniunea Congregațiilor Evreo-Creștine.⁵³

Traducerea: Delia Doina Mihai

Acest articol a fost tradus cu permisiunea autorului, Dr. David Rudolph
Articolul original este publicat în: *Kesher: A Study of Messianic Judaism*, Issue 37, Summer/Fall 2020, pp. 11-25.

⁵² Cf. <https://en.wikipedia.org/wiki/Semikhah>, termenul *smicha* se referă în mod traditional la ordinarea unui rabin, în iudaism.

⁵³ UMJC (Union of Messianic Jewish Congregations)